

ANKARAD, 2024; 5(10): 23-53	ankaradergisi06@gmail.com
e-ISSN: 2717-9052	DOI: 10.53838/ankarad.1594324

Araştırma Makalesi / Research Article

**DERYA BEYLERİNİN ELİNE DÜŞEN HOLLANDALI
ESİRLERE DAİR BİR RAPOR VE İSİM LİSTESİ
(1627)**

İrem Nur BAYBATUR* & Burak HECİN & Mahmut
Halef CEVRİOĞLU*****

Öz: XVII. yüzyıl Akdeniz korsanlığı ve esaret ekseninde bir isim listesini ele alan bu çalışma, Osmanlı denizciliğine dair mevcut bilgiye katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Hollanda Birleşik Vilayetleri'nin ilk İstanbul daimi elçisi Cornelis Haga'nın 1627 tarihli yayınlanmamış bir mektubuna ve buna ilişitirilmiş bir esir listesine dayanarak, Osmanlı derya beylerinin Mağrip denizcileriyle ilişkisi aydınlatılmaktadır. Osmanlılar ve Hollandalılar arasındaki 1612 tarihli ahidnameye rağmen Mağrip korsanları ellerindeki Hollanda esirlerini teslim etmemiş; bilakis bunlara, Akdeniz'deki 'fidye ekonomisi'nin unsurları olarak, bir yatırım aracı gözüyle bakmaya devam etmişlerdi. Haga'nın mektuplarından anlaşıldığı üzere Mağrip denizcilerinin alıcıları arasında derya beyleri de bulunmaktadır. Bu noktadan sonra esirleri kurtarmak da Hollanda elçisinin vazifesi olmuştur. Ele alınan listede ve listenin eklendiği mektupta, esirlerin vaziyeti, kimi Osmanlı derya beylerinin isimleri ve elçi Haga'nın esirleri kurtarmak için başvurduğu yollar gibi Osmanlı Akdenizi'nin ve denizciliğinin az bilinen yönlerine ilişkin detaylar yer almaktadır. Çalışmanın sonuna esir listesinin görseli, transkripsiyonu ve tercümesi eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Derya beyleri, Cornelis Haga, Osmanlı-Hollanda ilişkileri, Yeni Çağ Diplomasisi, Esaret

**A DISPATCH AND A LIST RELATING TO DUTCH SLAVES
HELD BY THE OTTOMAN SEA LORDS (1628)**

Abstract: The list of names laid under analysis herein aims to contribute to the existing knowledge of Ottoman maritime affairs

* İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Tarih Bölümü, iremnurbaybatur@gmail.com, ORCID: 0009-0004-3605-7647.

** İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Tarih Bölümü, burakhecin@gmail.com, ORCID: 0009-0003-6506-1787.

*** İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Tarih Bölümü, halefcevrioglu@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0079-8134.

with regard to the phenomena of Mediterranean piracy and captivity in the seventeenth century. Based on an unpublished letter dated 1627 by Cornelis Haga, the first ambassador of the United Dutch Provinces to Istanbul, and a list of captives attached to the letter, the relationship between Ottoman sea lords and Barbary sailors is illuminated. Despite the 1612 capitulation (treaty) between the Ottomans and the Dutch, Barbary corsairs persisted in not handing over the Dutch captives in their hands, and continued to regard them as an investment tool within the context of the ‘ransom economy’ in the Mediterranean. Among the purchasers of captives sold by the Barbary corsairs, Ottoman sea lords were also to be found. From this point on, rescuing the captives became the duty of the Dutch ambassador. The list in question and the letter accompanying the list include details about lesser-known aspects of the Ottoman Mediterranean and seafaring, such as the status of the captives, the names of certain Ottoman sea lords (*derya beyis*), and the methods used by Ambassador Haga to rescue the captives. The image, transcription, and translation of the captive list are also provided in the appendix.

Key Words: Ottoman Lords of the Sea (*Derya beyis*), Cornelius Haga, Ottoman-Dutch relations, Early Modern Diplomacy, Slavery

Extended Abstract: One of the key responsibilities of embassies in early modern diplomacy was to monitor the conditions of the citizens of the states they represented. This study examines the efforts of Corneli(u)s Haga, the first permanent representative of the Netherlands in Istanbul, to rescue Dutch citizens captured and enslaved aboard Ottoman ships. By analysing the relationships between Ottoman naval commanders (*derya beyis*), the Dutch embassy, and the Barbary Regencies, the study offers a diplomatic perspective on Ottoman-Dutch issues of captivity. A list of captives, preserved in the National Archives of the Netherlands, aids in understanding the historical context of the period.

From the late 16th century, the Ottoman Empire became acquainted with English and Dutch maritime activities as Northern states expanded into Mediterranean trade. After England established permanent representation in Istanbul in 1583, the Dutch Republic followed in 1612, focusing primarily on safeguarding Dutch trade and merchants in Ottoman ports. Key concerns included the fate of Dutch sailors in the Eastern Mediterranean and Barbary Coast regions. The 1612 capitulations granted to the Dutch stipulated the release of Muslim captives in Dutch ships in exchange for Ottoman measures prohibiting the capture of Dutch merchants or confiscation of their goods. Despite these agreements, the semi-autonomous nature of Barbary States hindered their

enforcement. Local rulers often prioritised economic interests over diplomatic commitments, demanding ransoms for captives. This demonstrated the tension between the Ottoman central authority and provincial leaders. Ransom demands persisted due to the captives' economic value, both for their maritime expertise and the lucrative ransom trade. The "ransom economy" of the 16th and 17th centuries, as described by historian Kaiser, significantly increased the workload of diplomatic representatives.

Cornelis Haga, serving from 1612 to 1639, regularly reported to the Dutch government. His letters, akin to the Venetian *dispacci*, are vital primary sources for understanding Ottoman political and economic dynamics in the early 17th century, particularly concerning maritime affairs and the plight of Dutch captives. Haga's reports provide insights into the Ottoman navy, piracy in the Mediterranean, and the complex mechanisms of captivity and ransom involving Dutch sailors. Haga faced significant challenges in securing the release of Dutch captives held by Ottoman naval commanders (*derya beyis*), who often acquired captives from Barbary corsairs through purchase. In a report penned in June 1627, Haga detailed the difficulties of negotiating with Ottoman power holders. Despite obtaining imperial decrees and even a royal edict (*hatt-ı şerif*) mandating the release of Dutch prisoners, enforcement proved difficult. High-ranking officials, including the *kapudan pasha* (grand admiral), hesitated to confront the *derya beyis*, who resisted central authority. Notable incidents in Haga's report include his efforts to liberate Dutch prisoners held by figures such as Abaza Mahmud Pasha and Bekir Bey. These negotiations often involved financial settlements, bribes, and persistent diplomatic pressure. For instance, Haga reported paying 225 pieces of eight to secure the promise of prisoner release and gifting expensive Parisian fabric and porcelain to Ottoman officials to expedite negotiations. Haga's meticulous documentation, including lists of captives and their eventual outcomes, highlights the entrenched "ransom economy" of the Mediterranean.

The document under scrutiny in the present study outlines a detailed list of names sent by Cornelis Haga in June 1627, summarising the status of Dutch captives in Ottoman hands. It consists of two sections: names of the already freed captives (13 individuals) and those awaiting rescue (25 men). The captives' names are listed alongside details of their captors (naval commanders) and, where possible, their cities of origin and additional notes on their conditions. Haga's list begins by detailing the release of three captives from the galley of Bekir, the Governor of Negroponte (Euboea), who were taken to Crete following a mutiny in an

Ottoman ship. Venetian records corroborate this incident, documenting a mutiny by Christian captives who seized the ships and released prisoners. Furthermore, Haga mentions four captives freed from the galley of Abaza Mahmud Pasha, including a Dutch clerk, through exchanges involving textiles and porcelain. Other liberated individuals include captives from the ships of Tunis (Kasım Pasha) and another Ottoman bey, who sought refuge in Haga's residence after escaping. Haga then points to captives still in bondage. Among them are individuals on the galleys of Soydanzade and Kasım Beys, and others held in Chios, Rhodes, and Cyprus. Detailed notes reveal the sale and treatment of captives, with a reputed case of forced conversion to Islam, which was deemed incomplete without the individual's circumcision. The list concludes with an incident involving numerous Dutch sailors captured near Chios after their ship burned in a battle with Algerian corsairs. These individuals were sold openly as spoils of war.

This study concludes that piracy in the Western Mediterranean and the associated ransom economy significantly increased diplomats' workload during the 17th century. While much of the existing literature explores captivity and its diplomatic dimensions in various European states, details from the perspective of Ottoman maritime affairs remain under-explored. Cornelis Haga's 1627 letter, accompanied by a list chronicling events from 1626-1627, sheds light on this overlooked aspect. Haga's documents reveal that in addition to the ransom expectation from the European states, Barbary corsairs often sold Christian captives in Ottoman ports. Naval commanders (*derya beyis*) emerged as key buyers of these captives, indicating their integral role in the ransom economy. The prisoner list also uncovers nuanced details about Ottoman maritime practices. For example, Santa Maura's governor Mahmud had the epithet "Abaza." Moreover, when freeing captives, it was sometimes necessary to present gifts not only to the *kapudan-ı derya* (grand admiral) but also to the *tersane kethüdası* (arsenal chamberlain). Additionally, an incident involving unrest among naval commanders (*derya beyis*), stemming from a quarrel with Venetians, caused considerable alarm for the grand admiral. These subtle yet significant details, rarely found in Ottoman chronicles, provide a more intricate understanding of Ottoman maritime dynamics, particularly the interplay between piracy, captivity, and diplomacy in the broader Mediterranean context. The study emphasises the need for further research to fully uncover the complexities of Ottoman maritime history.

Giriş

Elçiliklerin temsil ettikleri devlete tabi kimselerin durumlarını takip etmesi, Yeni Çağ diplomasisinin önemli unsurlarından biriydi.¹ XVII. yüzyılda Akdeniz havzasında yer alan devletlerin elçileri için de bu kaygı, dönemin temel yüzen savaş platformu olan kadırgalara öyle ya da böyle kürekçi veya sair tayfa olarak esir düşmüş kimselerin akıbetini öğrenip kurtuluşlarını elde etmeye çabalamaktı. Mevcut çalışma Hollanda Birleşik Vilayetleri'nin (Hollanda Birleşik Cumhuriyeti) İstanbul'daki ilk daimi temsilcisi olan Corneli(u)s Haga'nın (g. 1612-1639) hükümetine göndermiş olduğu 12 Haziran 1627 tarihli raporuyla buna ek olarak iştirilmiş bir isim listesine dayanarak Haga'nın Osmanlı gemilerinde esarete düşmüş hemşerilerini özgürleştirme çabasına odaklanmaktadır.

Akdeniz ticaretinin kuzeyli devletlerce istilası olgusunun bir sonucu olarak, XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlılar da İngiliz ve Hollanda denizcilerinin faaliyetleriyle yakından tanışmış oldular. 1583'te ilk ticari ahidnamelerini elde edip İstanbul'da daimi temsiliyet teşkil eden İngilizleri 1612'de Hollanda Birleşik Vilayetleri takip etmiştir. Birleşik Vilayetler, XVII. yüzyılın ilk yıllarında Cezayir ve Tunus denizcilerinin Hollanda gemilerini hedef almasından muzdaripti. Osmanlılarla diplomatik ilişki tesis etmek isteyen Hollandalıların derdi gemilerini ve mallarını kurtarmak kadar, bu gemilerdeki mürettebatın esir edilmesini ve Kuzey Afrika'nın muhtelif yerlerinde esir olarak satılmalarını engellemekti.²

Aslında esaret sadece Hollandalı denizcileri ilgilendiren bir durum değil, Akdeniz genelinde yaygın bir kurumdu. Yakın zamanda Osmanlı tarih yazımı esaret kavramını malî, sosyal, diplomatik veya gündelik yaşam gibi pek çok dinamiğiyle etraflıca ele almaya başlamıştır.³ Mevcut çalışma

¹ Yazarlar, yapıcı eleştirileri için hakemlere ve hem dizgisini hem de görsellerini ayarlamının zorluk teşkil ettiği bu çalışmaya emek harcayan ANKARAD editörlerine teşekkürlerini sunar.

² Gerard Erdbrink, "Onyedinci Asırda Osmanlı-Hollanda Münâsebetlerine Bir Bakış", *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, c. 2-3 (1974), s. 159-60.

³ Pál Fodor, "Piracy, Ransom Slavery and Trade: French Participation in the Liberation of Ottoman Slaves from Malta during the 1620s", *Turcica*, 33 (2001), s. 119-34; Joshua M. White, *Piracy and Law in the Ottoman Mediterranean*, CA: Stanford University Press, Stanford 2017; Emrah Safa Gürkan, *Sultanın Korsanları: Osmanlı Akdenizi'den Gazâ, Yağma ve Esaret, 1500-1700*, Kronik Yay., İstanbul 2018; Ali Atabey, "Ransom Intermediaries and the Redemption of Ottoman Captives in the Early Modern Mediterranean: A Sociolegal View from Seventeenth-Century Galata", *Journal of the Ottoman and Turkish Studies Association* Cilt: 8, Sayı 1 (2021), s. 261-89; Nida Nebahat

daha çok meselenin diplomatik boyutuna odaklanacak ve bunu yaparken de Osmanlı tarih yazımının (tek bir çalışma hariç) pek değinilmemiş bir alanı olan derya beyleri ile ilişkisini vurgulayacaktır.⁴ Yeni Çağ Avrupası'nın farklı devletler özelinde incelenmiş bir veçhesi olan donanma hizmeti için köle satın alımı olgusuna aslında derya beylerinin de dahil olduğuna dikkat çekilecektir.⁵ Çalışmada temel amacımız, Osmanlı donanmasının önemli bir ayağını teşkil eden derya beyleri ile Garp Ocakları ve Hollanda elçiliği arasındaki üçgen içerisinde bir esir listesini anlamlandırmaktır.

İncelemenin merkezine oturtulan mektup ve esir listesi, Hollanda Milli Arşivleri'nde (Nationaal Archief [NL]), Staten-Generaal [SG] fonu altında 6899 kodlu dosyada bulunmaktadır.⁶ Mektubun ve listenin sağladığı bilgiler üzerinden, 1626-1627 yıllarında derya beyi gemilerindeki Birleşik Cumhuriyet esirlerini kurtarmak için Hollanda elçisi Haga'nın Osmanlı idarecileri nezdindeki teşebbüsleri okurun dikkatine sunulacaktır. Ayrıca, Haga'nın evrakının sunduğu veriler olabildiğince mevcut literatür ve sair dönemdaş kaynaklarla anlamlandırılacaktır. Çalışma evvela Osmanlı-Hollanda ilişkilerine ve esir meselesine değinecektir. İkinci bölümde listenin iliştiirildiği ve bir nevi arka plan bilgisi mahiyetinde olan 12 Haziran 1627 tarihli rapor ele alınacaktır. Üçüncü bölümde ise kısaca listenin tahlili yapılacaktır. Son kısımda ise derya beyleriyle esirler arasındaki ilişki bir bağlama oturtulacaktır.

1. Osmanlı-Hollanda Diplomatik Münasebetleri ve Akdeniz'de Esaret

Hollanda Birleşik Vilayetleri'nin XVII. yüzyıldaki diplomatik ağı Akdeniz odaklıydı. Londra, Madrid, Viyana ve Paris'te elçilik bulunduran Hollanda Cumhuriyeti temsilcileri bu başkentlerde her zaman daimi statüde ve tam yetkili olmayabiliyordu. Bunun yerine Birleşik Vilayetler, bilhassa

Nalçacı Baş, "Diplomatic Encounters between the Venetians and the Ottomans in Case of Captivity (1560–1590)", Doktora Tezi, Bilkent Üniversitesi, 2023.

⁴ Emel Soyer Kolçak, "16. ve 17. Yüzyıllarda Osmanlılarda Derya Beyliği (1534-1701)", Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2024. Dr. Soyer Kolçak'ın emek yoğun tezi, burada ele aldığımız araştırma açısından son derece faydalı ve yol gösterici olmuştur. Derya beyliği kurumuna dair daha kısa soluklu bir deneme için de ayrıca bakınız: İdris Bostan, "Derya Beyi", *Türkiye Diyanet Vakfı, İslâm Ansiklopedisi* (9. Cild), İstanbul 1994, s. 200-1.

⁵ Benoît Maréchaux, "Purchasing Slaves Overseas for the Business of War: Genoese Galley Entrepreneurs and the Mediterranean Slave Market in the Early 17th Century", *Journal of Global Slavery*, 7 (2022), s. 288.

⁶ Hollanda arşivlerinden [NA] temin etmiş olduğu ilgili dosyaların dijital görüntülerini paylaşan Gábor Kármán'a (Macaristan - Hungarian Academy of Sciences) teşekkürlerimizi arz ederiz. Esir listenin görüntüleri, transkripsiyonu ve tercümesi ekler kısmında yer almaktadır.

Akdeniz limanlarında çok yaygın bir konsolosluk şebekesi teşkil etmişti.⁷ Yine de Hollanda 1612 sonrasında Osmanlı başkentinde bir daimi temsilcilik açmaktan geri durmamıştı. İstanbul'daki Birleşik Vilayetler temsilciliğinin ilgilendiği meselelerin başında pek tabii Osmanlı limanlarında Hollanda ticaretinin ve tüccarlarının gözetilmesi geliyordu. Bu meyanda gerek Doğu Akdeniz limanları gerekse Garp Ocakları civarındaki Hollanda denizcilerinin akıbeti, elçilik nezdinde önemli yer etmekteydi.

Akdeniz'deki Hollanda tüccarlarının vaziyeti meselesi, Osmanlılarla ikili ilişkilerin başından beri mühim bir gündem maddesi oluşturmuştu. Hollandalılar, kendilerine 1612'de verilen ahidname karşılığında bir dostluk ve teşekkür mahiyetinde gemilerinde tuttukları Müslüman esirleri serbest bırakmışlardır.⁸ Buna karşılık Osmanlı Devleti de, Mağrip korsanlarının Hollanda ticaret gemilerinin mallarının gasp edilmesini, tüccarların esir edilmesini yasaklamıştır.⁹ Osmanlı Devleti, Birleşik Vilayetler'den olan esirlerin serbest bırakılmasını, bedelinin de esirlerin kendilerinden talep edilmemesini,¹⁰ esir edilen bir Hollandalının gasp edilen malı varsa bunun kendisine mesul kişi tarafından tazmin edilmesini emretmiştir.¹¹ Eğer esir edilişinden sonra satılmış bir Hollandalı söz konusu ise de, teftiş edilip derhal bulunarak, alan kişiye ücretinin ödenmesini ve azat edilmesi gerektiğini bildirmiştir.¹² Son olarak, mal kaçırırken yakalanan bir Hristiyan gemide Hollandalı bir kimsenin bulunması durumunda da cebren alikonulmamaları kuralı konulmuştur.¹³

⁷ Maurits Ebben, "Uwer Hoog Moogenden Onderdaenigsten Dienaers. Nederlandse consuls en Staatse diplomatie in Spanje, 1648-1661", *Tijdschrift voor Geschiedenis*, c. 127, s. 4 (2014), s. 651.

⁸ Ahidname maddelerinin açıklanmasından önceki girizgâhta, 12. satır. Metnin transkripsiyonu için bakınız, Alexander Hendrik De Groot, *The Ottoman Empire and the Dutch Republic: A History of the Earliest Diplomatic Relations 1610-1630*, Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten, Leiden 1978, s. 235.

⁹ De Groot, *The Ottoman Empire and the Dutch Republic*, s. 239 (ahidnamenin 18. maddesi).

¹⁰ De Groot, *The Ottoman Empire and the Dutch Republic*, s. 240 (ahidnamenin 20. maddesi).

¹¹ De Groot, *The Ottoman Empire and the Dutch Republic*, s. 239 (ahidnamenin 18. maddesi).

¹² De Groot, *The Ottoman Empire and the Dutch Republic*, s. 242 (ahidnamenin 37. maddesi).

¹³ De Groot, *The Ottoman Empire and the Dutch Republic*, s. 236-7 (ahidnamenin 2. maddesi).

Maddelerin gösterdiği üzere ahidnamede Hollandalıların esir edilmemesinin veyahut edilirlse bedelsiz salınmalarının hatırı sayılır yeri vardır. Lakin Osmanlı Mağrip eyaletlerinin büyük ölçüde özerk yapısı, bu hükmün uygulanmasını engellemiştir. Yerel yöneticiler, kapitülasyonlara rağmen ekonomik çıkarlarını ön planda tutmuş ve esirleri serbest bırakmak için sürekli fidye talep etmiştir. Yerel yöneticilerin bu politikası, Osmanlı İmparatorluğu'nun merkezi otoritesi ile eyaletlerin bağımsız ekonomik çıkarları arasındaki uyumsuzluğu açıkça göstermektedir. Hollanda hükümeti, esirlerin serbest bırakılmasını sağlamak için Osmanlı'nın merkezi yönetimi ve eyalet yöneticileriyle sürekli diplomatik müzakerelerde bulunmuştur. Ahidnamenin esirlerle ilgili maddelerinin Garp Ocakları tarafından dikkate alınmaması sonucu, 1622 yılında Hollanda hükümeti Cezayir'le doğrudan bir anlaşma imzalama yoluna gitmiştir. Hollanda ve Cezayir arasında yapılan bu anlaşmada da yine esirlerin karşılıklı serbest bırakılması ve Hollanda gemilerinin dokunulmazlığı üzerine hükümler yer almıştır. Ancak bu hükümler de yerel yöneticiler tarafından tam anlamıyla uygulanmamış ve Hollanda esirleri için fidye talep edilmeye devam edilmiştir.¹⁴ Kuzey Afrika'daki Hollanda diplomatik temsilcilerinin (konsolosların) görevleri arasına haliyle Hollandalı esirlerin kolektif bir şekilde kurtarılmasını organize etmek de giriyordu.¹⁵

Aslında ahidname hükümlerine rağmen esaretin devam etmesi sadece Hollandalılara has bir durum değildi: Venedik Cumhuriyeti'nin XVI. yüzyılda Osmanlılarla yaptığı anlaşmalardan sonra da esirlerini geri alamadığı belirtilmiştir.¹⁶ Akdeniz gemilerindeki esirlerin, özellikle de tecrübe ve teknik bilgi sahibi olanların, mahkumiyet çektikleri gemilere teknik katkıları büyüktü.¹⁷ Hal böyleyken esirleri ellerinde bulunduran kaptanlar, salıverilmelerini pek istemiyor olsalar gerekti. Bir yanda İtalyan devletleri (Napoli, Ceneviz, Papalık) ve dini tarikatların (St. Jean ve Santo Stefano Şövalyeleri) gemilerinde Müslüman, Mağrip denizcilerinininkindeyse Hristiyan esirler bolca yer almaktaydı. Ayrıca,

¹⁴ A. H. De Groot, "Ottoman North Africa and the Dutch Republic in the Seventeenth and Eighteenth Centuries", *Revue de l'Occident Musulman et de la Méditerranée*, c. XXXIX, s. 1 (1985), s. 131-147.

¹⁵ Maartje van Gelder, "Tussen Noord-Afrika en de Republiek Nederlandse bekeerlingen tot de islam in de zeventiende eeuw", *Tijdschrift voor Geschiedenis*, c. 126, s. 1 (2013), s. 18.

¹⁶ Nalçacı Baş, "Diplomatic Encounters", s. 52-3.

¹⁷ Garp Ocakları için bu gözlem yapılmıştır, bkz: Mikail Acıpınar, "XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Toskana Grandukalığında Türk Esirler", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, c. 25, s. 1 (2010), s. 18.

Hristiyanlar tarafında Livorno, Messina ve özellikle Malta gibi liman şehirlerinde esirler satılarak gelire çevrilebiliyordu.¹⁸ Daha önemlisi ise, yukarıda da değinildiği üzere esirler üzerinden elde edilebilecek fidye gelirleriydi. Kaiser, özellikle Batı Akdeniz’de, XVI. ve XVII. yüzyıllarda bir “fidye ekonomisi” oluştuğundan dahi bahseder.¹⁹ 1610-1640 yılları arasında yirmi ila otuz bin Hristiyan’ın Mağrip denizcilerine esir düştüğü tahmin edilmektedir.²⁰

Hristiyan esirlerin nadiren hürriyetlerini bireysel olarak satın almalarının yanında, (özellikle Katoliklerde geçerli olmak üzere) dini tarikatların veya merkezi devlet otoritelerinin kolektif bir şekilde esir kurtarma çabaları da olabiliyordu. Eğer merkezi otoriteler askeri bir metot seçmemişse, kolektif kurtarma çabası diplomatik temsilcilerin mesai yükünü artırıyordu.²¹ Mesela çalışmaya konu olan 1620’lerde, İstanbul’daki İngiltere temsilciliğini üstlenecek Thomas Roe, daha Akdeniz üzerinden Osmanlı başkentine gelirken yolunun üzerindeki Messina’da denk geldiği Hristiyan kadırgalarında on beş İngiliz esir olduğunu fark etmişti. Esirler “Türkler” (Mağrip denizcileri) tarafından elde edilip sonrasında İspanyollara satılmıştı. Roe daha İstanbul görevine başlamadan İngiliz esirleri kurtarmak için yerel yöneticiyle irtibata geçmek yükümlülüğü hissetmişti.²² Elçi İstanbul’a geldikten sonra da, tıpkı diğer Hristiyan devlet temsilcileri gibi Mağrip denizcilerinin hapsedtiği esirleri kurtarmak için mesai harcayacaktı.

XVII. yüzyıl başında Hollandalıların istikrarlı bir esir kurtarma müessesesi yoktu. Hollanda merkezi otoritesi fidye ödemelerinin, fidye ekonomisini pekiştirmekten başka bir işe yaramayacağını düşündüğünden, esir

¹⁸ Salvatore Bono, “Schiavi Musulmani sulle galere e nei bagni d’Italia dal XVI al XIX secolo”, *Le genti del mare Mediterranea*, vol. 2, (haz.) Rosalba Ragosta Napoli 1981, s. 845.

¹⁹ Wolfgang Kaiser, “Négociers la liberté. Missions françaises pour l’échange et le rachat de captifs au Maghreb (XVIIe siècle)”, *La mobilité des personnes en Méditerranée de l’antiquité à l’époque moderne*, (ed.) Claudia Moatti, École Française de Rome, Roma 2004, s. 501-528, 503-4.

²⁰ Daniel Panzac, *Osmanlı Donanması (1572-1923)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020, s. 130.

²¹ Sadok Boubaker, “Réseaux et techniques de rachat des captifs de la course à Tunis au XVIIe siècle”, *Le commerce des captifs : les intermédiaires dans l’échange et le rachat des prisonniers en Méditerranée, XVe-XVIIIe siècle*, (ed.) Wolfgang Kaiser, École Française de Rome, Roma 2008, 25-46.

²² Thomas Roe, *The Negotiations of Sir Thomas Roe, in His Embassy to The Ottoman Porte, from The Year 1621 to 1628*, (haz.) Samuel Richardson, Londra 1740, s. 7-8 (Messina [Sicilya], 7/17 Aralık 1621).

düşenlerin olabildiğince bedelsiz kurtarılması taraftarıydı. Hal böyleyken genellikle esirlerin yakınları ve özellikle denizcilerin eşleri, ya yerel şehir idarecilerini ya da dini otoriteleri fidye için para toplamaya sevk ederek kurtarma işlemini başlatmaya uğraşıyorlardı. Kısacası ancak büyük zahmet sonucu yerel olarak toplanan parayla merkezi otoriteye aşağıdan baskı uygulanıyordu.²³ Esirlerin serbest bırakılması için Osmanlı yetkilileriyle fiilen uğraşan kişi ise İstanbul'daki diplomatik temsilci oluyordu. Wätjen'in Hollanda elçiliği özelinde bir asırdan önce ifade ettiği üzere esirleri kurtarmak zor bir uğraştı. Esirler kimi zaman Osmanlı ekabirinden birinin evinde çalışıyor, kimi zaman kadırgalarda kürekçilik yapıyor kimi zaman da zindanlarda bulunabiliyorlardı. Kısacası bunların yerini tespit etmek oldukça zordu. Ayrıca, esirler tespit edilip bir şekilde teslim alındıktan sonra da aç ve "neredeyse çıplak" şekilde elçinin evine teslim ediliyor ve Hollanda'ya gönderilene kadar haftalarca burada bekleyebiliyorlardı.²⁴ Cornelis Haga'nın bu meyanda edindiği tecrübelerden biri de aşağıda tahlil edeceğimiz vakadır.

2. Cornelis Haga'nın 12 Haziran Tarihli Mektubu

1612 yılında Osmanlı başkentinde elçi (*orator*) olarak göreve başlayan Cornelis/Cornelius Haga,²⁵ memleketinin yetkililerini düzenli tuttuğu raporlar (*brieven* veya *missiven*) aracılığıyla bilgilendirmiştir. Bu açıdan, Cornelis Haga'nın hükümeti Staten Generaal'e (*Istad-ı Ceneral*) yazdığı raporlar, Venedik balyoslarının Senato'ya gönderdiği *dispacciolar*a benzer olarak düşünülebilir. Aynı meyanda bu mektuplar siyasi ve iktisadi tarih açısından Osmanlı kayıtlarını tamamlayıcı birincil kaynaklar olarak da

²³ Erica Heinsen-Roach, "The Reluctant State: The Dutch Republic and the Ransoming of Captives, 1600-1727", *Dutch Crossing Journal of Low Countries Studies*, c. 40, s. 3 (2016), s. 171-175. Ridder'in çalışması detaylı bir şekilde fidyelerin bireysel isim adına; lotarya yoluyla; devlet inisiyatifıyla toplu olarak veya beledi fonların/kasaların oluşturulması şeklinde muhtelif yöntemle toplandığını anlatır ve günün sonunda yükün "esirlerin geldiği şehir ya da köylerin sakinlerinin omuzlarında" yüklendiği çıkarımını yapar, bakınız C.J. den Ridder, "Gedenk de gevangenen alsof gij medegevangenen waart. De loskoop van Hollandse zeelieden uit Barbarijse gevangenschap, 1600-1746", *Tijdschrift voor Zeeschiedenis*, c. 5, s. 1 (April 1986), s. 3-22.

²⁴ Hermann Wätjen, *Die Niederländer im Mittelmeergebiet zur Zeit ihrer höchsten Machtstellung*, Karl Curtius, Berlin 1909, s. 64-5.

²⁵ Haga'yı modern Osmanlı tarih yazımına kazandıran kuşkusuz De Groot olmuştur, bkz: De Groot, *The Ottoman Empire and the Dutch Republic*. Ayrıca Türkiye'de hazırlanmış müstakil bir çalışma olarak, Bülent Arı, "The First Dutch Ambassador in Istanbul: Cornelis Haga and the Dutch Capitulations of 1612", Doktora Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara 2003. Bu çalışma ek (appendices) kısmındaki İngilizce özetli belgelerden ötürü bilhassa önemlidir.

görülebılır.²⁶ Cornelis Haga, Osmanlı başkentinde yirmi yedi yıl gibi uzun bir süre geçirmiş ve dört Osmanlı padişahı döneminde dinamik Osmanlı siyasi hayatına tanıklık etmiştir. Osmanlı başkentinde tanıklığı Sultan Ahmed'in son yıllarını, I. Mustafa ve II. Osman'ın tüm iktidarını, ayrıca IV. Murad'ın son yılı hariç tüm saltanat dönemini kapsar. Osmanlı denizciliği zaviyesinden, Haga'nın raporlarında her yıl bahar-yaz döneminde Osmanlı donanmasının denize açılmasına ilişkin malumat bulunmaktadır. Ayrıca, donanmanın gerek Akdeniz'deki gerekse Karadeniz'deki akıbetine dair bilginin de yer aldığı söylemek gerekir. Kısaca mezkur raporlarda, Osmanlı donanmasındaki esirler veya Osmanlı denizciliğine dair bolca malumata ulaşmak mümkündür.

Haga'nın büyük kısmı neşredilmeyi bekleyen mektupları/düzenli raporları, Osmanlı Devleti'nin XVII. yüzyılın ilk yarısındaki vaziyetine büyük katkı sağlama potansiyeline sahiptir.²⁷ Haga'nın mektuplarını Hollanda ticareti ekseninde iki ciltlik kapsamlı çalışmasında inceleyen Heeringa,²⁸ Kuzey Afrika ve İstanbul eksenlerinde bu kuzeyli devletin yüz yüze geldiği pek çok meseleyi kısmi metin neşirleriyle ele almıştır. Ancak Haga'nın 12 Haziran 1627 tarihli mektubuna ve iliştiirdiği isim listesine sadece kısaca değinmiştir. Heeringa yalnızca, esirlere fidye toplanması için Haga'nın hükümetine danıştığından bahseder ve on üçü kurtulmuş yirmi beşi ise kurtarılmayı bekleyen otuz yedi ismin bulunduğu bir listenin varlığından okurları haberdar eder.²⁹ Lakin Osmanlı denizciliğini ve esaret

²⁶ Genel olarak Hollanda arşivlerinin Osmanlı tarihi açısından önemi için bkz: İsmail Hakkı Kadı, "On Yedi Ve On Sekizinci Asır Osmanlı Tarihine Dair Hollanda Kaynakları", *Cihanmüma Tarih Ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, c. 6, s. 1 (Temmuz 2020), s. 39-58, özellikle s. 48.

²⁷ 1631 ile 1633 arasındaki dönemi kapsayan iki yıla ait mektuplar, 19. yüzyılda Utrecht Tarih Derneği tarafından yayımlanmıştır: Cornelis Haga, "1631-1633: Brieven van Cornelis Haga aan de Staten-Generaal", *Kronijk van het Historisch Genootschap gevestigd te Utrecht*, Serie V, Deel 2, Kemink en Zoon, Utrecht 1867, s. 370-455. Dahası, meşhur Romen tarihçi Nicola Iorga, Haga'nın 1620'ler ile 1630'lar arasındaki dönemdeki Tuna voyvodalıklarıyla ilgili bazı mektuplarını Romenceye çevirerek yayımlamıştır: Nicola Iorga, *Studii și documente cu privire la Istoria Romînilor. IV. Legaturile Principatelor Romîne cu Ardealul de la 1601 la 1699*, Editura Ministeriului de Instrucție, Bükreş 1902, s. 182-205.

²⁸ K. Heeringa, *Bronnen tot de Geschiedenis van den Levantschen Handel*, Martinus Nijhof, 'S-Gravenhage, 1910-1917. Bu çalışma 1950'lerde devam ettirilen 4 ciltlik (6 kitap) daha geniş bir eserin ilk iki ciltlik (üç kitaplık) ayağıdır.

²⁹ K. Heeringa, *Bronnen tot de Geschiedenis van den Levantschen Handel: Eerste Deel, Eerste Stuk: 1590-1660*, Martinus Nijhof, 'S-Gravenhage, 1910, s. 352, dipnot 1. Haga genellikle iki farklı mektubu bir arada yolladığı için 12 Haziran tarihli mektup bittiği noktada, aynı kağıt üzerinde 26 Haziran tarihli olan başlamaktadır. Bu sebeple Heeringa 12 & 26 Haziran tarihli yazıların bulunduğu aynı kağıt parçasını tek bir bütün olarak

mekanizmasını anlamlandırmak açısından hem mektubu hem de listeyi daha detaylı şekilde mercek altına almak gerekmektedir.

Mektubuna 3 Haziran 1627’de Osmanlı donanmasının İstanbul’dan ayrılışına dair detaylarla başlayan Haga, o sene Akdeniz’de yaşanan korsanlık faaliyetlerinden bahsedip esir mevzuuna geçer. Bir önceki yıl işaret ettiği üzere, derya beylerinin (*Beÿs van Arcipelago*) elinde pek çok Hollandalının esir olarak bulunduğunu ve beylerin bunları Mağrip korsanlarından (*roevers van Barbarie*) satın aldığını hatırlatır. Yeterli finansman sağlanmadan da bu esirlerin kurtarılmasının çok zor olduğunu belirtir.³⁰ Ayrıca, derya beyleri ancak ekim ayı gibi İstanbul’a geri dönüp sonra uzun müddet (kış boyu) İstanbul’da gözükmeyecekleri için o vakte kadar hükümetin elini çabuk tutması gerektiğini söyler.³¹ Bu noktada dikkat çekmek gerekir ki Haga’nın ifade ettiğine göre Hollandalı esirler derya beylerinin tasarrufuna satın alma yoluyla geçiyorlardı. Hollandalı denizcileri yakalayanlar derya beylerinin kendileri değildi: Mağrip denizcileri, bunları bir şekilde esir edip sonrasında ücret karşılığı derya beylerine transfer ediyorlardı. Soyer Kolçak derya beylerinin miri esirler haricinde kendi esirlerinin olduğunu ve bunları satın alma yoluyla temin ettiklerini XVI. yüzyıldan örneklerle göstermiştir.³² Davis de benzer şekilde Garp Ocakları’nın Osmanlılara “hediyeye, haraç veya satın almaları için Hristiyan esirleri sunduklarını” söylerken, bu olgudan bahsediyor olmalıdır.³³

görmektedir. Haga listenin varlığına kağıdın 12 Haziran tarihli parçasında işaret etmektedir, NA, SG 6899 12 & 26 Juni 1627. Mektuplarda ne yazık ki bir varak numarasının bulunmayışı belge tasnifini zorlaştırmaktadır.

³⁰ NA, SG 6899, “12 Juni 1627, Constant[inopolen]”, v: “Het is ny een jaer geleden, dat icke Uwe Hooge Moog[ende] onderdanichst geadwiseert heb gehadt, hoe dater onder de Beÿs van Arcipelago veel Nederlantsche slaven, die de roevers van Barbarie aen haer luÿdens verkoft hebben, gevonden werden, en[de] dat men de selvige seer swaerlyck sonder de gedisbourseerde penningen te restitueren uuÿt de handen van haere patronen can becoemen.” Haga’nın Staten Generaal’a yazdığı 1626 tarihli raporlar elimizde olmasa da esir meselesiyle ilgili 2 ve 15 Haziran 1626 tarihli Medemblik Belediyesi yetkililerine yazdığı iki rapor basılmıştır: Karel J. R. van Harderwijk, *Nog iets over Mr. Cornelis Haga, Nederlands eersten Orator aan het-Ottomannische Hof*, P. J. Van Dijk, Schiedam 1850.

³¹ NA, SG 6899, “12 Juni 1627, Constant[inopolen]”, v: “daer toe den bequaempsten tyt sal weesen als d’armada wederom uuÿt de Swarte Zee coempt ontrent jegens ofte in October, waer nae het niet apparent is, dat de Beÿs in langen tyt wederom hier sullen, comen, alwaer ick, meer met een daalder als ymant anders buÿten met twe, can uuÿtrechten.”

³² Soyer Kolçak, “16. ve 17. Yüzyıllarda Osmanlılarda Derya Beyliği”, s. 53.

³³ Robert Davis, “The Geogprahy of Slaving in the Early Modern Mediterranean, 1500-1800”, *Journal of Medieval and Early Modern Studies*, c. 37, s. 1 (2007), s. 64.

Mektubun sonraki kısmında Haga, Osmanlı iç siyasetinin dinamiklerinden ve derya beylerinden yakınmaktadır. Önceki sene (1626) derya beyleri İstanbul'dayken, "hiçbir emekten ve masraftan kaçınmadan" sayıları o vakit on beş olan Hollandalı esirleri kurtarmaya çalışan Haga, Sultan IV. Murad'dan (h. 1623-1640) kaptan-ı deryaya yazılmış bir hüküm elde etmeyi başarmıştı. Bahsi geçen kaptan-ı derya, 1623 yılında beri bu görevi yürütmekte olan Topal Recep Paşa olmalıdır.³⁴ Haga'ya, sefere çıkıp döndükten sonra esirleri serbest bıraktıracığı sözünü veren Recep Paşa, İstanbul'dan ayrılmadan sadaret kaymakamlığına getirilmişti. Bu şartlar altında Haga yeni kaptan-ı deryaya (Çatalcalı Hasan Paşa, g. 1626-1630) hitaben tekrar bir hüküm ısdar ettirmiş, hatta bütün Hollandalı esirlerin salıverilmesine ilişkin bu hükme bir hatt-ı şerif koydurmayı (*dat Sÿne Keyserlijke Majjes]t[e]t met eygen hant daerop heeft geschreven*) dahi başarmıştı. Lakin çiçeği burnunda kaptan-ı derya Hasan Paşa, o sırada Andıra/Andra/Andros Beyi'nin Venediklilerle yaşadığı bir münakaşadan ötürü ufak çaplı bir ayaklanma başlatmış olan derya beylerinin hiddetini üstüne çekmek istemiyordu. Dolayısıyla da kaptan paşa sultanın hükmünü derya beylerine dayatamıyordu.³⁵

Derya beyleri ile kaptan-ı derya arasındaki gerilimi ortaya koyan bu bilgi dikkat çekicidir. Joshua White bu hadiseyi şöyle ele alır: 1626 yılının Şubat ayında, Venedik'in Girit amiralinin kadırgaları, Andıra Adası açıklarında tek başına ilerlemekte olan derya beyi Perviz'in kadırgasını korsan zannederek saldırıya geçmiştir. Ancak gemiyi yağmalayıp, mürettebatı da kısmen katledip kısmen esir aldıktan sonra hatalarını fark eden Venedikliler, telafi mahiyetinde alıkoydukları esir ve malları iade etmişlerdir. Yine de Perviz Bey'in kayıplarına karşılık istediği tazminatı alması ve davanın kapanması bir yıl kadar uzun bir müddet sürmüştür.³⁶

Raporunun devamında Haga, Perviz Bey meselesi henüz çözülememişken, (Ayamavra Beyi) Abaza Mahmud Paşa'nın gizlice İstanbul'dan ayrıldığını belirtmektedir. Mahmud Paşa, Hollandalı esirlerin büyük kısmını zamanında Jan Backer'in gemisinden şahsen almıştı ve şimdi İstanbul'dan ayrılırken de yanında götürmüştü. Hollandalı esirleri göndermesi ya da şahsen getirmesi için Abaza Mahmud'un arkasından bir çavuş yollatan Haga, sonuç elde edememişti. Dahası, Trablusgarp'ta Mağrip korsanlarından satın aldığı dört Hollandalı esiri kadırgasında çalıştıran

³⁴ Feridun Emecen, "Receb Paşa, Topal", *Türkiye Diyanet Vakfı, İslâm Ansiklopedisi* (3. Basım – Ek 2), Ankara 2019, s. 419-421.

³⁵ NA, SG 6899, "12 Juni 1627, Constant[inopolen], r".

³⁶ White, *Piracy and Law*, s. 160-1.

Selanik Beyi de Abaza Mahmud'u takip etme yolunu seçmiş, Haga'nın çabalarını o da akamete uğratmıştı.³⁷

Mektubun bu kısmı için de literatürde açıklayıcı malumat bulmak mümkün gözükmemektedir. Öncelikle, bahsi geçen Hollanda reisi Jan Backer'in kimliğine dair Heeringa'nın eseri ipucu sunmaktadır: 1619 yazında *Jonas* isimli bir Hollanda gemisi, Ayamavra Beyi tarafından ele geçirilip, kaptanı Jan Jacobsen Backer ve beraberindeki on üç denizci küreklere zincirlenerek esir edilmişlerdi.³⁸ Ayrıca, Cezayir'e İstanbul'dan Mayıs 1621 yılında gelen iki Osmanlı gemisinden birinin esir kürekçileri arasında reis Enkhuisenli Jan Jacobsen Backer ve takriben on beş kişilik mürettebatı bulunmaktaydı.³⁹ Haga'nın başka yerde yazdıklarından ipucu aldığımız üzere Backer'in içinde bulunduğu mürettebattan kimileri takriben altı senedir kurtarılamamıştı ve 1626'da hâlâ Osmanlı gemilerinde esaret altındaydı.⁴⁰ Hollanda İstad-ı Ceneralı'nın 1626 yılında aldığı bir karar da açıkça Enkhuisenli reis Jan Jacobsen Backer'in gemisinden olan on dört denizciden, Backer'in kâatibi Basilius Bosler'in de aralarında bulunduğu son beş kişinin "altı veya yedi yıldır" Osmanlı kadırgalarında esir tutulduklarını ifade etmektedir.⁴¹ Kısaca, *Jonas*'ın kaptanı Jan Jacobsen Backer'in kimliğine dair şüphe yoktur.⁴² 12 Haziran 1627 tarihli mektupta ismi geçen Selanik Beyi'nin kim olduğunu bilemesek de Abaza Mahmud ismine Venedik'le ilgili kayıtlardaki bir vaka dahilinde rastlamak mümkündür: Yine 1621 yılında, İstanbul'dan gönderilen bir hükme göre

³⁷ NA, SG 6899, "12 Juni 1627, Constant[inopolen], r".

³⁸ K. Heeringa, *Bronnen tot de Geschiedenis...: Eerste Deel, Eerste Stuk*, s. 71-74.

³⁹ K. Heeringa, *Bronnen tot de Geschiedenis ... , Eerste Deel, Tweede Stuk*, s. 845.

⁴⁰ Haga'nın Medemblik yetkililerine 2 Haziran 1626'da yazdığı mektupta Twiskli Jan Gerritsen'in beş yıldır esir olduğu ve Gerritsen'in içinde bulunduğu Eğriboz kadırgasında Texelli Guicke Frederixen ve Jan Jacobsen Backer/Bakker'in gemilerinden alınan diğer Hollandalılarla birlikte kader ortaklığı yaşadığı yazılıdır, van Harderwijk, *Nog iets over Mr. Cornelis Haga*, s. 8.

⁴¹ NA, SG – Resoluties van de Staten-Generaal, 3185, f. 82a: 11 Mart 1626 (Çarşamba) (<https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/1.01.02/invnr/%40I.-A~3.-div.nrs.-3174-3243~3185?query=3185+1.01.02&search-type=inventory&start=0&searchAfter=3479%2C%40I.-A~3.-div.nrs.-3174-3243~3185>. Erişim Tarihi: 14.12.2024) Arşiv sitesinde (www.nationaalarchief.nl) bütün Staten-Generaal kararlarının (*Resoluties*) dijital görüntülerine ulaşmak mümkündür. Ayrıca, Hollanda'da bir proje bu kararların görüntülerini transkripsiyonlarıyla beraber erişime sunmaktadır, bkz: app.goetgevonden.nl. 11 Mart 1626 tarihli kararın tam transkripsiyonu (<https://app.goetgevonden.nl/detail/urn:republic:inv-3185-date-1626-03-11-session-44-resolution-2?highlight=Basilius+Basler>. Erişim Tarihi: 14.12.2024).

⁴² Belli ki Backer'in esareti 1621-1626 arası bir tarihte sona ermişti.

Abaza Mahmud *Bey* ele geçirdiği yedi Venedik esirini salıvermiştir.⁴³ Bu durumda Abaza Mahmud 1620’lerde aktif bir derya beyiydi ve 1627 yılına geldiğimizde Ayamavra sancağına tasarruf ediyordu. Dönemin ruûs kaydı da bu doğrultudadır.⁴⁴

12 Haziran tarihli mektubunun devamında Haga 1626 yılında gerçekleşen hadiseleri anlatmaya devam eder ve Abaza Mahmud ile Selanik Sancakbeyi’nin gizlice İstanbul’dan ayrılmasından sonra geriye sadece Bekir isimli Eğriboz Sancakbeyi’nin kaldığını söyler. Bekir Bey’in gemisinde de Hollandalı esirler olduğundan emin olan Haga, tüm çabalarına rağmen bunları kurtaramaz. Haga’ya göre Bekir Bey’in “inatçılığına” ne Sadaret Kaymakamı Topal Recep ne de Kaptan-ı Derya Hasan Paşalar çare olabilmıştır. Bekir Bey, elindeki esirleri kendisinden almış olduğu Abaza Mahmud’a geri gönderdiğine yemin edip, gemisinde olmadıklarını söylüyordu. Bunun üzerine Haga, sadaret kaymakamından yazılı bir hüküm elde edip yanında bir çavuş eşliğinde Bekir Bey’in gemisini teftişe girişmiş; ancak gerçekten de içeride hiçbir Hollandalı esir bulamamıştı. Son çare olarak Haga, kaptan-ı deryanın ara buluculuğuyla 225 riyal kuruş karşılığında sair üç esir satın almış ve böylece aradığı üç Hollandalı esiri her neredelerse bulunduğu geri göndermesi için Bekir Bey’i taahhüt altına almıştır.⁴⁵

Bekir Bey meselesini halledebildiğini düşünen Haga, ardından Abaza Mahmud’a dikkatini yöneltmiştir: Mahmud Bey’in gemisindeki yedi Hollandalıyı (ki bunların arkadaşı ve Jan Backer’in katibi olan sekizinciye daha Topal Recep kaptan-ı derya iken kurtarmayı başarmıştı) elde edebilmek üzere hem sadaret kaymakamına hem kaptan-ı deryaya hem de (o sırada sadrazam olan) Kayserili Halil Paşa’ya, Mahmud Paşa’ya hitaben mektuplar yazdırıp başka bir vazife için denize açılan bir kapıcıbaşıyla göndertmişti. Mahmud Bey esirlerini salıverme fikrine hâlâ sıcak bakmamaktaydı; lakin Eğriboz’dayken iki Hollanda gemisine denk gelmiş ve elindeki yedi esirden dördünü 400 riyal kuruş karşılığında kendilerine satmıştır. Nihayetinde Abaza Mahmud’un elinde kalan üç esiri de paşa İstanbul’a döndüğü vakit Haga büyük güçlkle kurtarmıştır. Elçinin ifadesine göre, kaptan-ı deryaya 20 zira Paris çukası (*een present van*

⁴³ Cihan Yemişçi, “1618-28 Arası Osmanlı-Venedik İlişkileri (6004 No’lu Ahkâm Defteri’ne Göre)”, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2009, s. 237.

⁴⁴ 1626 yılının son günlerinde Ayamavra Beyi olarak bir Mahmud tayin edilmiştir, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Bab-ı Asafi, Ruûs Kalemi Defteri (A. RSK.d), 1496, s. 5 (6 R 1036).

⁴⁵ NA, SG 6899, “12 Juni 1627, Constant[inopolen], v”.

twintich ellen Parÿs laecken), tersane kethüdasına⁴⁶ 24 riyal kuruş değerinde porselen eşya ve sair masraflar ederek, Pentekost Bayramı akşamında, Abaza Mahmud'un elinden adeta cebren alarak esirleri kurtarmıştır. Son olarak, sair iki Hollandalı esir de kendi başlarına derya beylerinin ellerinden gizlice zincirlerinden kurtularak kaçmış ve elçi Haga'nın evine sığınmışlardır. Haga kurtarabildiklerinin ve öğrenebildiği kadarıyla bey gemilerinde hâlâ esir olduklarını duyduğu kimselerin isimlerini verdiğini belirterek, ek mahiyetinde hazırladığı listeye işaret eder.⁴⁷

3. Haga'nın 12 Haziran Tarihli Mektubuna Ekli Esir İsimleri Listesi

Haga'nın mektubunda işaret ettiği liste önlü arkalı bir yaprak üzerinde yer almakta ve iki kısımdan oluşmaktadır: İlk sayfada öncelikle halihazırda kurtarılmış olan Hollandalı esirlerin isimleri (on üç kişi) yer almakta, sayfanın sonlarına doğru ise ikinci kısım olarak kurtarılmayı bekleyen esirlerin isimleri (yirmi beş kişi) sonraki sayfayı da tümüyle kaplayacak şekilde sıralanmaktadır.⁴⁸ Esirlerin isimleri genel itibariyle hapis tutuldukları kadirge sahipleri (derya beyleri) üzerinden sıralanmıştır. Haga öğrenebildiği kadarıyla tam isimleri ve isimlerin sağ tarafına esirlerin gelmiş olduğu Hollanda şehirlerini de not etmeye çalışmıştır. Sayfanın en sağ tarafına doğru ise esirlerin ahvaline dair Haga'nın düştüğü notlar yer almaktadır. Çalışmanın şimdiki bölümünde elçinin bu notları değerlendirilecektir.

1627 Haziran'ında oluşturulan bu listede Haga, öncelikle Eğriboz Beyi Bekir'in kadirgasından kurtarılan üç esirin adını sıralar ve yanlarına şu meyanda bir not düşer: bu esirler kurtarıldıktan sonra İstanbul'a dönüş yolunda Kavala Beyi'nin kadirgasında esirlerin saldırısına uğramış ve Kandiye'ye götürülmüşlerdir.⁴⁹ Bu üçü, muhtemelen Haga'nın mektubunda bahsettiği ve 225 riyal kuruş karşılığında özgürlüğünü satın aldığı kimseler olmalıdır. Bu olay, Nisan 1627 tarihli İtalyan kaynaklarında şu şekilde yer almıştır: Eğriboz ve Kavala derya beylerinin kalyatalarındaki isyanlarından sonra gemileri ele geçiren esirler, gemileri Girit karşısındaki La Standia'ya getirmiştir. Hristiyan esirler salıverilmiş

⁴⁶ Kethüdanın ismi, Piyale olmalıdır; zira 1626 Haziranındaki bir kayıta (Büyük Ruznamçe Defteri) bu şekilde adı geçer, BOA, D.BRZ.d 1813, s. 134 (14 Ramazan 1035). Daha sonra Uzun Piyale olarak da bilinecektir.

⁴⁷ NA, SG 6899, "12 Juni 1627, Constant[inopolen], v".

⁴⁸ Bakınız, EK 1.

⁴⁹ NA, SG 6899, "12 Juni 1627 (Namen vande Nederlantsche gevangene...), r": "Dese sÿn nae haere verlossinge met de galeÿe vanden Beÿ van Cavala[,] die herwaerts coemende vande slaven affgeloopen is geweest[,] na Candia gevoert."

ve gemilerdeki malların Osmanlılara iadesi kararı alınmıştır.⁵⁰ Olayın tarihi, Kavala Beyi'nin zikredilmesi ve Hristiyan esirlerin isyan sonucu gemi ele geçirmesi gibi ayrıntılar aynı hadiseden bahsedildiğine şüphe bırakmaz.

Ardından Haga, listede Ayamavra Beyi Abaza Mahmud Paşa'nın kadirgasından kurtardığı ve biri Jan (Jacobsen) Backer isimli reisin katibi olan dört esirin adını sıralar ve bunların elçilik binasında olduğunu söyler. Belli ki bunlar, kaptan-ı derya ve tersane kethüdasına kumaş ve porselen karşılığı Pentekost akşamında Abaza Mahmud'dan kurtarıldıklarına mektupta değinilen üç esir ve kaptandır. Hemen bunların ardından da, aynı mektupta belirtildiği üzere, Abaza Mahmud'un Eğriboz civarında denk geldiği iki Hollanda gemisine 400 kuruşa satmış olduğu ve nihayetinde Livorno'ya ulaşan dört esirin isimleri gelir.

Esirlerin kişi başı ortalama 100 kuruşa kurtarılmasına değinmek gerekebilir. Panzac'ın Malta örneği aktardığı sonuca göre Akdeniz fidye ekonomisi içerisinde uzman denizcilerin serbest bırakılma bedeli 200-300 kuruş arasında değışebilirken, soylu bir esir için çok daha fazlası isteniyordu. Herhangi bir donanımı olmayan esirler 100-200 kuruş arasında özgürlüklerine kavuşuyorlardı.⁵¹ Bu durumda Abaza Mahmud'un Eğriboz civarında Birleşik Vilayetler gemilerine teslim ettiği dört Hollandalı esirin bu son kategoride olduğunu düşünmek gerekir.

Haga'nın listesinin devamında Tunus Paşası Kasım'ın ve Lankazade lakaplı bir beyin gemisinde bulunan birer esirin isimlerini sıralanır.⁵² O sırada Haga'nın evinde bulduklarına dair bu iki ismin yanına düşülmüş olan not (*Dese twee sijn iegenwoordich ooch int huys vanden gedachten Orateur*), muhtemelen mektupta bahsi geçen ve kendi imkanlarıyla kaçıp Haga'ya sığınan esirler oldukları izlenimini uyandırır. Bu noktada özgürlüğüne kavuşmuş on üç ismin sıralanması biter ve Haga esareti devam edenleri saymaya geçer.

Kurtarılmayı bekleyen esirlerden ilk dördü olarak Selanik Beyi Soydanzade'nin kadirgasındakiler sıralanır. Bu Soydanzade, muhtemelen

⁵⁰ 'Venice: April 1627, 16-30'. *Calendar of State Papers Relating To English Affairs in the Archives of Venice, Volume 20, 1626-1628*, (haz.) Allen B Hinds, His Majesty's Stationary Office, Londra 1914, s. 183-203. Ayrıca, Kavala ve Eğriboz Beyleri'nin ellerindeki Hristiyan esirlerin isyanını ve gemilerin Kandiye'ye gidişini dönemin St. Stefano tarikatına mensup bir görgü tanığı da doğrular, bkz. Ilona Klein ve Christopher Kleinhenz, "The Order of Santo Stefano in the Levant: An Unpublished Account of a Voyage in 1627", *Viator*, 21 (1990), s. 339-40.

⁵¹ Panzac, *Osmanlı Donanması (1572-1923)*, s. 131.

⁵² Bu beylerin kim olduklarını tespit etmek mümkün olmamıştır.

1630'lı yılların başında Süveyş Kapudanlığı yapacak olacak kişidir.⁵³ Soydanzade esirleri, Cezayirli denizcilerden Trablusgarp'ta satın almıştır. Burada esirlerden son sıradaki Willem Gerritsen'in yanına iliştirilmiş 'zorla Müslüman yapılsa da sünnet edilmemiştir' manasındaki not ilginçtir. Literatürde değinildiği üzere İslam'a geçen esirlerin geri iade edilmesi söz konusu değildi.⁵⁴ Bu durumda Gerritsen'in iade edilmiş olması ve sünnet edilmediğinin vurgulanması, belli ki esaret sisteminde sünnet gerçekleşmeden ihtidanın tamamlanmış kabul edilmediğine işaret eder.

Listenin arka yüzü, Dimyat Beyi Kasım'ın kadırgasındaki tek esir ile başlar. Kasım Bey, muhtemelen tevcih defterine 1630'ların başında *Dimyad* Beyi olarak kaydedilen "Hacı Osman oğlu Kasım Bey" olmalıdır.⁵⁵ Kasım Bey bu esiri Mağrip denizcilerinden İskenderiye'de satın almıştır. Mora Beyleri'nden Hüseyin Paşa isimli kimse de, Haga'nın soy/baba adlarını tespit edemediği iki Hollandalı'yı esir tutmaktaydı. Bunlar da Mağrip denizcileri tarafından alıkonulmuştu.⁵⁶

Akabinde Hüsrev Bey ve Cigalazade'nin Sakız kadırgalarında bulunan on beş, 'Rodos kadırgasındaki' iki ve Kıbrıs Paşasının gemisindeki bir esirin isimleri yazılıdır. Hüsrev Bey iki yıl sonraki bir kayıta hâlâ Sakız Beyi olarak gözükmektedir.⁵⁷ İkinci isim Cigalazade'ye gelince, tevcih defterine tekrar bakıldığında 1630'ların başında Sakız Livası sahiden de Cigalazade Mehmed'in uhdesindedir.⁵⁸ Sakız için iki yönetici bulunmasının sebebi, Soyer Kolçak'ın gösterdiği üzere XVII. yüzyılda derya beyliğinin yeni niteliklerinden biri olarak Mora ve Sakız sancaklarında geçerli salyane uygulamasına binaen aynı sancakta birden fazla beyin bulunmasıydı.⁵⁹ Rodos ve Kıbrıs idarecilerine dair malumat ne yazık ki sağlanmamıştır. Listeye dönecek olursak, sıralamanın sonunu teşkil eden on sekiz kişilik esir grubunun yanında detaylı bir not yer alır:

"Bunlar bir başka geminin eşliğinde önceki yaz Adalar Denizi'ne (*Arcipelago*) Cenevizliler için kaçak tahlil yüklemeye gelmişlerdi ve Cezayir'den gelen dokuz gemiyle mücadele ederken gemileri yandığından korsanların eline düşmüşlerdi.

⁵³ BOA, Kamil Kepeci Defterleri (KK.d) 266, s. 19. Emel Soyer Kolçak, "16. ve 17. Yüzyıllarda Osmanlılarda Derya Beyliği", s. 145'te de Mora salyanelerinden birini deruhde eden bir Soydanzade Mehmed'den bahsedilmektedir.

⁵⁴ Nağacı Baş, "Diplomatic Encounters", s. 55.

⁵⁵ BOA, Kamil Kepeci Defterleri (KK.d) 266, s. 19.

⁵⁶ NA, SG 6899, "12 Juni 1627 (Namen vande Nederlantsche gevangene...), v".

⁵⁷ NA, SG 6900, "15 Septem[bris] 1629, Constant[inopolen]".

⁵⁸ BOA, KK.d 266, s. 13.

⁵⁹ Soyer Kolçak, "16. ve 17. Yüzyıllarda Osmanlılarda Derya Beyliği", s. 105.

Korsanlar da onları müstahak ganimet olarak [Sakız'da] Kadı'nın icazetiyle ayan beyan satmışlardır."⁶⁰

Bahsedilen olayla ilgili olarak Heeringa, Haga'nın daha erken tarihli (13 Mart 1627) bir raporunda bize açıklama sunmaktadır: bütün kışı Sakız Adası civarında geçiren Cezayir denizcileri, Ocak 1627'de Adalar Denizi civarında dolaşmaya başlamış ve Cenevizliler için kaçak olarak tahıl tedarik eden iki Hollanda gemisine denk gelmişlerdi. Bu gemilerden daha iyi teçhizatlı olanı kaçmayı başarabilirken, diğeri, Amsterdam menşeli *De Lely*, giriştiği mücadelede yanmış ve mürettebatının bir kısmı kaptanıya beraber ölmüştü. Hayatta kalan yirmi beş Hollandalı ise esir alınmış ve Sakız Adası'na getirilip satılmıştı.⁶¹ Belli ki adanın yetkilileri olan Hüsrev ve Cigalazade Mehmed Beyler, esirlerin büyük kısmını kendileri satın alacak gelire sahipti.

Hollanda elçisinin 12 Haziran tarihli mektubunu bitirmeden önce, bu esirlerin giydirilmesi ve güvenle eve yollanması gerektiğini belirtiyordu. Eve dönmeleri ise ancak esirleri yolcu olarak kabul edecek ve dolayısıyla yol parası talep edecek Hristiyan gemileriyle mümkündü.⁶² Kısaca Haga'nın hükümetinden para talep etmesi söz konusuydu. Hollanda İstad-ı Cenerali, 16 Ağustos 1627'de bu konuyla ilgili bir karar almıştı: Haga'nın 12 (ve 26 Haziran) tarihli raporları, esir listesiyle beraber ulaşmıştı. Gerekli paranın temini için, Birleşik Vilayetler Bahriyesi'nin (*Admiraliteyt*) ilgili yerel komisyonlara (*collegien*) yazı göndermesi uygun görülmüştü.⁶³

4. Değerlendirme

Gerek mektubun gerekse listenin akıllara getireceği bir soru, neden Hollandalı esirlerin kaptan-ı derya, tersane emini ya da tersane kethüdasının başardalarında/kadırgalarında değil de derya beylerinininde toplandığı olabilir. Bunu cevaplamak için de 1620'lerde Osmanlı deniz gücünün durumuyla ilgili fikir yürütmek belki kısmi bir çözüm önermektedir. Bu meyanda dönemin Venedik elçisinin nihai raporu (*relazione*) bize yardımcı olmaktadır.

İnebahtı Savaşı'ndan (1571) Girit Seferi'nin başlangıcına kadar (1644) Akdeniz'de büyük çaplı savaşların yaşanmadığı ve bunun yerine Osmanlı

⁶⁰ NA, SG 6899, "12 Juni 1627 (Namen vande Nederlantsche gevangene...), v".

⁶¹ K. Heeringa, *Bronnen tot de Geschiedenis ...*, *Eerste Deel, Tweede Stuk*, s. 1002-1003.

⁶² NA, SG 6899, "12 Juni 1627, Constant[inopolen], r".

⁶³ NA, SG – Resoluties van de Staten-Generaal, 3186, f. 352a: 16 Ağustos 1627 (Pazartesi). Hollanda Bahriyesi, Staten Generaal'e karşı sorumlu beş yerel komisyondan (Amsterdam, Rotterdam, Friesland vs.) oluşmaktaydı.

donanmasının sadece koruma amaçlı sefere çıktığı iyi bilinen bir olgudur.⁶⁴ Bu süreci birinci elden gözlemleyen ve 1620-1627 yılları arasında İstanbul'da Venedik temsilciliği yapmış olan Giorgio Giustinian, 1627 tarihli nihai raporunda Osmanlı donanmasının vaziyetine özet olarak yer verir.⁶⁵ XVI. yüzyılın aksine artık Osmanlı donanmasının ancak atmış ila yetmiş kadirgayla sefere çıktığından bahsetmektedir.⁶⁶ Kendi görev süresi boyunca ise Karadeniz'deki Kazak akınları yüzünden donanma Akdeniz ile Karadeniz arasında bölünmek zorunda kaldığından, Akdeniz'e sadece on beş ila yirmi kadirga yollanabiliyordu. Kaptan-ı derya, diyordu Giustinian, bu dönemde Karadeniz'e serdarlık yaptığı için, Akdeniz'deki kadirgaların komutanı kaptan-ı deryanın kaymakamı sıfatıyla Rodos Beyi olmaktadır. Ayrıca, Giustinian yedi yıllık misyonu boyunca hiçbir zaman İstanbul'dan yirmi dört kadirgadan büyük bir filonun Akdeniz'e açıldığını görmemişti.⁶⁷

Venedik temsilcisinin bu ifadeleri, Osmanlı donanmasının bölünmüşlüğünü pek veciz anlatır. İstanbul'daki tersane halkı Karadeniz'e çıktığı için, Akdeniz'in güvenliği 1620'lerde Rodos Beyi komutasında derya beylerine kalmıştı. Haliyle *tersane-i amire*den herhangi bir gemi Akdeniz'e inmediği için, kürekçi açıklarını da Akdeniz limanlarından esir satın alarak kapamıyorlardı. Dolayısıyla Hollandalı esirler de onların kadirgalarına kürekçi alınmamış oluyordu.

Ele alınan liste, Haga'nın Garp Ocakları'ndaki Hollandalı esirlerin vaziyetini önemsemediği izlenimi de verebilir. Lakin 1622'den sonra artık Birleşik Vilayetler'in Mağrip devletleri ile doğrudan anlaşma bağladığına yukarıda değinilmişti. Hal böyleyken daha 1620'lerde Birleşik Vilayetler konsolosları Kuzey Afrika'da görev almaya başlamıştı ve vazifelerinin

⁶⁴ Panzac, *Osmanlı Donanması (1572-1923)*, s. 131.

⁶⁵ Giorgio Giustinian, "1627 Giorgio Giustinian bailo Relazione", *Relazioni di Ambasciatori Veneti al Senato, volume XIV, Costantinopoli Relazioni Inedite (1512-1789)*, (haz.) Maria Pia Pedani-Fabris, Aldo Ausilio, Padova 1996, s. 536.

⁶⁶ Bir sonraki temsilci Giovanni Cappello da (g. 1629-1633) toplam sayının atmış-yetmiş arası olduğunu tekrarlar. Daha detaylı olarak, her daim nöbet bekleyen derya beyleri gemilerinin (*le quali stanno del continuo armate*) otuz altı ve sadece sefer döneminde İstanbul'dan çıkan donanmanın ise otuz ila kırk parça (*30 in 40 al più, che ogni anno escono da Costantinopoli e ritornano a disarmarsi l'invernata*) civarında bulunduğunu belirtir. Giovanni Cappello, "Relazione di Costantinopoli del Bailo Giovanni Cappello, 1634", *Relazioni degli Ambasciatori e Baili Veneti a Costantinopoli, vol. 1, parte II*, (ed.) N. Barozzi ve G. Berchet, Naratovich, Venedik 1873, s. 21.

⁶⁷ Giustinian, "1627 Giorgio Giustinian bailo Relazione", s. 536.

önemli bir kısmı esirlerin serbest bırakılmasını sağlamaktı.⁶⁸ Haga 1612 yılında başlayan İstanbul'daki görev süresinin ikinci yarısında artık Mağrip korsanlarının elindeki esirleri kurtarmayı bu konsoloslara bırakıp, kendi dikkatini ve çabasını Doğu Akdeniz'deki esirlere, yani derya beylerinin ellerindeki Hollandalılara çevirmiştir denebilir.⁶⁹

Derya beylerinin ellerindeki esir havuzunu satın aldıkları yabancı esirlerle genişletmesi, dönemin Avrupa devletlerinde de karşılaşılan bir durumdu. Akdeniz havzasında düşmandan ele geçirilen esirlerin kadırgalardaki kürekçi ihtiyacını karşılamadığı ve Fransa, Ceneviz, Venedik ve İspanya gibi devletler adına çalışan görevlilerin Avrupa'nın belli başlı limanlarından esir satın aldıkları bilinmektedir.⁷⁰ Derya beylerinin farkı, belki de Osmanlı İmparatorluğu'nun Akdeniz'in tüm güney ve doğu kıyılarını kontrol etmesinden ötürü, yabancı esir pazarlarına açılmalarına gerek kalmamalarıydı: Osmanlı denizcileri dış piyasalara gitmeden, iç pazarda Mağrip korsanlarının sattığı esirlere zaten erişebiliyorlardı.

Sonuç

Batı Akdeniz'deki korsanlık faaliyetleri ve beraberinde oluşan fidye ekonomisi, XVII. yüzyıl boyunca diplomatların iş yükünü artırmış gözükmektedir. Esaret olgusunun ve esaretin diplomatik boyutlarının muhtelif Avrupalı devletlere ilişkin örneklerle ele alındığı çalışmalar mebzuldür. Lakin bu çerçevede Osmanlı denizciliği açısından hala keşfedilmeyi bekleyen detaylar mevcuttur.

Cornelis Haga'nın 1627 yazında kaleme aldığı ve 1626-1627 arasındaki bir yıllık gelişmeleri anlatan mektubuyla ekindeki liste, bu mahiyettedir. Haga Hollanda ticaretini ve siyasi çıkarlarını gözetmekle kalmamış, Birleşik Vilayetler tebaası esirleri kurtarmak için Osmanlı idarecilerini sürekli sıkıştırmıştır. Kurduğu baskı sonucu kısmen başarı elde ettiğini ve kimi esirleri kurtarabildiğini görmekteyiz.

Dikkat çekilmesi icap eden bir diğer husus, mektup-liste sayesinde aslında Mağrip denizcilerinin yakaladıkları esirleri sadece fidye için bir araç olarak

⁶⁸ Aslında Kuzey Afrika'ya ilk Hollanda konsolosu (Wijnant Keyser) 1616'da atanmıştı. Detaylı bir çalışma için bakınız, Erica Heinsen-Roach, "Consuls, Corsairs, and Captives: The Creation of Dutch Diplomacy in the Early Modern Mediterranean, 1596-1699", Doktora Tezi, University of Miami, Florida 2012, s. 103-112, özellikle 109.

⁶⁹ Wätjen, *Die Niederländer*, s. 65. Yine de gerek literatürde gerekse arşiv belgeleri arasında, Garp Ocakları'ndaki konsolosların yanı sıra Haga'nın da esirleri kurtarmak için zaman zaman faaliyete geçtiğine dair kanıt vardır.

⁷⁰ Mesela İspanyol donanması için "esir girişimcisi" Centurione ailesi, bilhassa Malta ve Livorno gibi liman şehirlerinden köle toplamaktaydı. Maréchaux, "Purchasing Slaves Overseas", s. 299.

görmediklerini anlamamızdır. Denizciler bu esirleri pekala Osmanlı limanlarında da satmaktalardı. Trablusgarp, İskenderiye ve Sakız Adası, Mağrip denizcilerinin esirlerini nakite çevirdikleri limanlardı. Fark ettiğimiz üzere derya beyleri de bu esirlerin asli müşterileri konumundaydılar.

Mektup ve esir listesi, Osmanlı denizciliğine dair yer yer küçük ayrıntılar da sunar. Ayamavra Beyi Mahmud'un lakabının "Abaza" olması; esirler kurtarılırken kaptan-ı deryanın yanında tersane kethüdasına da 'hediye' verilmesi veya derya beylerinin Venedik'le yaşanan bir yanlış anlaşılma sonucu çıkardıkları ayaklanmanın kaptan-ı deryayı telaşlandırması gibi noktalar, Osmanlı kroniklerinde denk gelmesi zor detaylardır. Özetle Haga'nın evrakı, Osmanlı bahriye teşkilatının muhtelif veçhelerini anlamaya yardımcı niteliktedir.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

Hollanda Milli Arşivi (Nationaal Archief) [NA]

Staten Generaal [SG, 1.01.02] Resoluties van de Staten Generaal: 3185; 3186.

SG, De Liassen Italiën, Savoyen, Constantinopolen, ... Barbariën: 6899; 6900.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Bab-ı Asafî, Ruûs Kalemi Defterleri (A.RSK.d) 1496.

Kamil Kepeci Defterleri (KK.d) 266.

Büyük Ruznamçe Kalemi Defterleri (D.BRZ.d) 1813.

Basılı Kaynaklar ve Telif Eserler

ACIPINAR Mikail, "XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Toskana Grandukalığında Türk Esirler", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, c. 25, s. 1 (2010), s. 15-38.

ATABEY Ali, "Ransom Intermediaries and the Redemption of Ottoman Captives in the Early Modern Mediterranean: A Sociolegal View from Seventeenth-Century Galata", *Journal of the Ottoman and Turkish Studies Association* Cilt: 8, Sayı 1 (2021), s. 261-89.

BONO Salvatore, "Schiavi Musulmani sulle galere e nei bagni d'Italia dal XVI al XIX secolo", *Le genti del mare Mediterranea*, vol. 2, (haz.) Rosalba Ragosta, Napoli 1981, s. 837-875.

BOSTAN İdris, "Derya Beyi", *Türkiye Diyanet Vakfı, İslâm Ansiklopedisi* (9. Cild), İstanbul 1994, s. 200-1.

BOUBAKER Sadok, "Réseaux et techniques de rachat des captifs de la course à Tunis au XVIIe siècle", *Le commerce des captifs: les intermédiaires dans l'échange et le rachat des prisonniers en Méditerranée, XVe-XVIIIe siècle*, (ed.) Wolfgang Kaiser, École Française de Rome, Roma 2008, s. 25-46.

Calendar of State Papers Relating To English Affairs in the Archives of Venice, Volume 20, 1626-1628, (haz.) Allen B Hinds, His Majesty's Stationary Office, Londra 1914.

- CAPPELLO Giovanni, “Relazione di Costantinopoli del Bailo Giovanni Cappello, 1634”, *Relazioni degli Ambasciatori e Bails Veneti a Costantinopoli, vol. 1, parte II*, (haz.) N. Barozzi ve G. Berchet, Naratovich, Venedik 1873, s. 13-68.
- DAVIS Robert, “The Geograpy of Slaving in the Early Modern Mediterranean, 1500-1800”, *Journal of Medieval and Early Modern Studies*, c. 37, s. 1 (2007), s. 57-74.
- DE GROOT Alexander Hendrik, *The Ottoman Empire and the Dutch Republic: A History of the Earliest Diplomatic Relations 1610-1630*, Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten, Leiden 1978.
- DE GROOT Alexander Hendrik, “Ottoman North Africa and the Dutch Republic in the Seventeenth and Eighteenth Centuries”, *Revue de l'Occident Musulman et de la Méditerranée*, c. XXXIX, s. 1 (1985), s. 131-147.
- EBBEN Maurits, “Uwer Hoog Moogenden Onderdaenigsten Dienaers. Nederlandse consuls en Staatse diplomatie in Spanje, 1648-1661”, *Tijdschrift voor Geschiedenis*, c. 127, s. 4 (2014), s. 649-72.
- EMECEN Feridun, “Receb Paşa, Topal”, *Türkiye Diyanet Vakfı, İslâm Ansiklopedisi* (3. Basım – Ek 2), Ankara 2019, s. 419-421.
- ERDRBRINK Erdbrink, “Onyedinci Asırda Osmanlı-Hollanda Münâsebetlerine Bir Bakış”, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, c. 2-3 (1974), s. 159-180.
- FODOR Pál, “Piracy, Ransom Slavery and Trade: French Participation in the Liberation of Ottoman Slaves from Malta during the 1620s”, *Turcica*, 33 (2001), s. 119-34.
- van GELDER, Maartje, “Tussen Noord-Afrika en de Republiek Nederlandse bekeerlingen tot de islam in de zeventiende eeuw”, *Tijdschrift voor Geschiedenis*, c. 126, s. 1 (2013), s. 16-33.
- GIUSTINIAN Giorgio, “1627 Giorgio Giustinian bailo Relazione”, *Relazioni di Ambasciatori Veneti al Senato, volume XIV, Costantinopoli Relazioni Inedite (1512-1789)*, (haz.) Maria Pia Pedani-Fabris, Aldo Ausilio, Padova 1996, s. 524-633.
- GÜRKAN Emrah Safa, *Sultanın Korsanları: Osmanlı Akdenizi'den Gazâ, Yağma ve Esaret, 1500-1700*, Kronik, İstanbul 2018.
- van HARDERWIJK, Karel J. R, *Nog iets over Mr. Cornelis Haga, Nederlands eersten Orator aan het-Ottomannische Hof* P. J. Van Dijk, Schiedam 1850.
- HEERINGA K. *Bronnen tot de Geschiedenis van den Levantschen Handel: Deel 1, Stuk 1: 1590-1660*, Martinus Nijhof, 'S-Gravenhage 1910.
- HEERINGA K. *Bronnen tot de Geschiedenis van den Levantschen Handel: Deel 1, Stuk 2: 1590-1660*, Martinus Nijhof, 'S-Gravenhage 1910.
- HEINSEN-ROACH Erica, “Consuls, Corsairs, and Captives: The Creation of Dutch Diplomacy in the Early Modern Mediterranean, 1596-1699”, Doktora Tezi, University of Miami, Florida 2012.
- HEINSEN-ROACH Erica, “The Reluctant State: The Dutch Republic and the Ransoming of Captives, 1600-1727”, *Dutch Crossing Journal of Low Countries Studies*, c. 40, s. 3 (2016), s. 168-186.
- KADI İsmail Hakkı, “On Yedi Ve On Sekizinci Asır Osmanlı Tarihine Dair Hollanda Kaynakları”, *Cihanîma Tarih Ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, c. 6, s. 1 (Temmuz 2020), s. 39-58.

- KAISER Wolfgang, “Négociier la liberté. Missions françaises pour l’échange et le rachat de captifs au Maghreb (XVIIe siècle)”, *La mobilité des personnes en Méditerranée de l’antiquité à l’époque moderne*, (ed.) Claudia Moatti, École Française de Rome, Roma 2004, s. 501-528.
- KLEIN Ilona ve KLEINHENZ Christopher, “The Order of Santo Stefano in the Levant: An Unpublished Account of a Voyage in 1627”, *Viator*, 21 (1990), s. 323-347.
- MARECHAUX Benoît, “Purchasing Slaves Overseas for the Business of War: Genoese Galley Entrepreneurs and the Mediterranean Slave Market in the Early 17th Century”, *Journal of Global Slavery*, 7 (2022), s. 282-316.
- NALÇACI BAŞ Nida Nebahat, “Diplomatic Encounters between the Venetians and the Ottomans in Case of Captivity (1560–1590)”, Doktora Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara 2023.
- PANZAC Daniel, *Osmanlı Donanması (1572-1923)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020.
- den RIDDER, C.J., “Gedenk de gevangenen alsof gij medegevangenen waart. De loskoop van Hollandse zeelieden uit Barbarijse gevangenschap, 1600-1746”, *Tijdschrift voor Zeegechiedenis*, c. 5, s. 1 (April 1986), s. 3-22.
- ROE Thomas, *The Negotiations of Sir Thomas Roe, in His Embassy to The Ottoman Porte, from The Year 1621 to 1628*, (haz.) Samuel Richardson, Londra 1740.
- SOYER KOLÇAK Emel, “16. ve 17. Yüzyıllarda Osmanlılarda Derya Beyliği (1534-1701)”, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2024.
- YEMİŞÇİ Cihan, “1618-28 Arası Osmanlı-Venedik İlişkileri (6004 No’lu Ahkâm Defteri’ne Göre)”, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2009.
- WÄTJEN Hermann, *Die Niederländer im Mittelmeergebiet zur Zeit ihrer höchsten Machtstellung*, Karl Curtius, Berlin 1909.
- WHITE Joshua M, *Piracy and Law in the Ottoman Mediterranean*, CA: Stanford University Press, Stanford 2017.

EK 2: Listenin Transkripsiyonu

<i>12 Juni 1627</i> <i>Rec[episse] 16 Aug</i>		
Namen vande Nederlantsche gevangenen die van dit jaer uuýt verscheide galeyen vande Beýs van Arcipelago verlost sýn geworden.		
Uuýt de galeyê van Bekýr Beý Gouverneur van Negroponte		
Evert Jansen van Amsterdamme Jan Gerritsen van Twisch Laurens Hommelsen van Staueren	Dese sýn nae haere verlossinge met de galeyê vanden Beý van Cavala[,] die herwaerts coemende vande slaven affgeloopen is geweest[,] na Candia gevoert.	
Uuýt de galeyê van Abasa Machmud Passa, Beý van Santa Maura		
Basilius Bosler Schrýver geweest op het Schip van Jan Jacobsen Backer Jan de Winter van Vlissinge Tobias Gillissen van Vlissinge Ariaen Jans van Rotterdam	Dese vier sýn iegenwoordich int huýs vanden Heer Orateur	
Uuýt de selvige galeyê in Negroponte van twe Noordhollantsche schippers getroft en[de] nae Livorno gevoert.		
Cornelis Jans van Schagen		
Jan Jansen Tonis Gerbrants Harman Barents	Van Inchuýsen	
Uuýt de galeyê van Cassim Passa iegenwoordich Passa van Tunis		
Gillis Joos ten van Rotterdam	Dese twee sýn iegenwoordich ooch int huýs vanden gedachten Orateur	
Uuýt de galeyê van Longasade Bey		
Gerrit Gerritsen van Campen		
Namen vande Nederlanders die alsnog op de galeyen vande Beýs inde slavernie sitten		
Op de galeyê van Suidan ogli Bey van Salonichi		
Arien Jacopsen Jan Pitersen Rýck Allertsen	van Medenblic	Dese sýn vande roevers van Argiers in Tripoli di

Willem Gerritsen van Amsterdam met geweld Turcx gemaecht doch niet besneden	Barbaria aen dito Bey verkoft.
--	-----------------------------------

Op de galëye van Cassim Bey Gouverneur van Damiatia		
Gerrit Dirxsen van Groningen		Dese is ooch vande roevers van Barbarie in Alexandria verkoft.
Op de galeÿe van Hussain Passa Bey van Morea		
Marten ... van Schiedam Ariaen ... van Dam Waer van de toenamen niet heb kennen vernemen		Mede genomen vande roevers van Barbarie
Op de galeÿen van Scio van Usreff Bey en[de] Cigala ogli		
Taems Jans Cornelis Jacobs Abraham Vvericxs Dirck Piters Jan Allerts	Van Jhisip	Dese sÿn in compagnie van noch een ander schip de voorgaende winter in Arcipelago gecoemen om voor de Genuesen contrabande greinen te laden en[de] int vechten jegens negen schepen van Argiers haer schip inden brant geraeckt zÿnde inde handen vande roevers gevallen, die haer publycquelyck als goede prÿs met licentie vanden Cadi verkoft hebben.
Vverick Jacobs van Crommenie		
Cornelis Claesen Cornelis Rÿcken	Vande Wÿck	
Cornelis Jacopsen Claes Ariaensen Henderic Ariaensen	Van Sardam	
Piter Sÿmonsens van Alckmaer Jan Claes van Culstaert		
Jochem Jochems Carsten Pitersen	Van Amsterdam	
Item vande selvige compagnie op de galeÿe van Rhodus		
Jan Jacobsen Albert Cornelissen	Van Jhisip	
Item vande selvige compagnie op den Passa van Ciprus		

Albert Jacobsen uuýt de Beverwýck alwaer sýn Vader int Moriaens Hooff woont	
--	--

EK 3: Listenin Tercümesi

<i>12 Haziran 1627</i> <i>Tesellüm: 16 Ağustos</i>		
Bu yıl derya beylerinin muhtelif kadirgalarında mahpusluktan kurtarılan Hollandalıların isimleri		
Eğriboz Valisi Bekir Bey'in kadirgasından		
Evert Jansen, Amsterdam'dan Jan Gerritsen, Twisk'den Laurens Hommelsen, Stavoren'den		Bunlar tahlislerinden sonra, buraya gelmek üzereyken esirlerin saldırısına uğrayan Kavala Beyi'nin kadirgasıyla Kandiye'ye götürülmüştür.
Ayamavra Beyi Abaza Mahmud Paşa'nın kadirgasından		
Basilius Bosler, Jan Jacobsen Backer'in gemisinde katıptı. Jan de Winter, Vlissingen'den Tobias Gillissen, Vlissingen'den Ariaen Jans, Rotterdam'dan		Bu dördü el-an Bay Elçi'nin evindedir.
Eğriboz'da mezkur kadirgadan. Bu kadirga iki Kuzey Hollanda gemisi ile karşılaşınca Livorno'ya götürülmüşlerdir.		
Cornelis Jans, Schagen'dan		
Jan Jansen Tonis Gerbrants Harman Barents	Enkhuizen'dan	
Halihazırda Tunus Paşası olan Kasım Paşa'nın kadirgasından		
Gillis Joos, Rotterdam'dan		Bu ikisi de şu anda mezkur Elçi'nin evindedir.
Lonkazade Bey'in kadirgasından		
Gerrit Gerritsen, Kampen'dan		
Hâlâ Bey kadirgalarında esaret çeken Hollandalıların isimleri		
Selanik Beyi Soydanzade'nin kadirgasında		
Arien Jacopsen Jan Pipersen Rýck Allertsen	Medemblik'ten	Bunlar Cezayir korsanları tarafından Trablusgarp'ta mezkur Bey'e satılmıştır.

Willem Gerritsen, Amsterdam'dan, cebren Türk [müslüman] yapılmış ama sünnet edilmemiştir.	
---	--

Dimyat Valisi Kasım Bey'in kadırgasında		
Gerrit Dirxsen, Groningen'dan	Bu da Mağrip korsanları tarafından İskenderiye'de satılmıştır.	
Mora Beyi Hüseyin Paşa'nın kadırgasında		
Marten ... Schiedam'dan Ariaen ... [Amster]Dam'dan Bunların soyadlarını öğrenemedim	Mağrip korsanları tarafından alıkonulmuşlardır	
Hüsrev Bey'in ve Cigalazade'nin Sakız kadırgalarında		
Taems Jans Cornelis Jacobs Abraham Vreicxs Dirck Piters Jan Allerts	Jisp'ten	Bunlar bir başka geminin eşliğinde önceki yaz Adalar Denizi'ne Cenevizliler için kaçak tahıl yüklemeye gelmişlerdi ve Cezayir'den gelen dokuz gemiyle mücadele ederken gemileri yandığından korsanların eline düşmüşlerdi. Korsanlar da onları müstahak ganimet olarak [Sakız'da] Kadı'nın icazetiyle ayan beyan satmışlardır.
Vreick Jacobs, Krommenie'den		
Cornelis Claesen Cornelis Rÿcken	Wijk'tan	
Cornelis Jacopsen Claes Ariaensen Henderic Ariaensen	Zaandam'dan	
Piter Sÿmonsens, Alkmaar'dan Jan Claes, [?]Culstraet'tan		
Jochem Jochems Carsten Pitersen	Amsterdam'dan	
Keza aynı gruptan Rodos kadırgalarında		
Jan Jacobsen Albert Cornelissen	Jisp'ten	
Keza aynı gruptan Kıbrıs Paşası [kadırgası]nda		

Albert Jacobsen, Beverwijk'tan, ki babası da orada Mariaens Hooff'ta oturmaktadır.	
--	--